

שיחות אחרונות עם יצחק שנהר

מחר, או בחר ליוק. מהו שאני פת
אוה לכתוב היום, עכשיו, ולא כתב
חי עדיין, ודאי אילוסיה היא,
אבל אילוסיה זו כתבית היא
אצל כל סופר ואמן המקור ומ"
ייחל שהנה בעתיד הקרוב צפונה לו
יצירה שעליה חלם ואשר למענת נר

יצחק שנהר ז"ל

תם בעול הכבוד, ומכאן לעמק האכזב
אין המרחק גדול. האילוסיה שלי מסד
העפת לכיוונים שונים. ראשית:
לדוסיף ולהתמכר לסיפור הקר
צר. כל המעלות שמנו הכמינו
בסיפור הקצר יפות הן והולמות את
חינו הזורמים מהירות, צפיה ועולים
נהשולים נחשולים על רקע הרוי
רצוף ומשתנה. בלא מסורת חיים
ארוכים הנאסרת מאבות לבנים. יתרת
מזו: מורגש כעין קוצר-רוח לגבי
סיפור שיריעתו רחבה, ובכל זאת
אני שולח ירי גם לרומאן, אם כי
מתוך היסוסים מרובים...

מכאן הפליג שנהר ל"אילוסיה"
אחרת שהעסיקה אותו: הסתזה
העברית. סימן יפה הוא לדור הצעיר,
עיר, שנתפס לתחום יצירה זה בשמחה
ובחמדה. תחום זה אצלנו הוא בבחינת
שדה-יגור כמעט, ושפנות בו אפשר
יות ספרותיות ארכיטקטוניות עצומות:
בקעה רחבה היא להתגדר בה —
להתמודדת לעיניות. לחיטוף כוחות
נפש, נאמנות לאיך-שיגור, בפרט —
בדור זה של מגשימים, של עליית
המונים, של קיבוץ גלויות, של עברית
מתחדשת לבקרים. בשטח זה אולי
יותר מבכל סוג אמנותי אחר ימצאו
בני עדות רבות כר נרחב לפעול בצורה
תא. אלא כאן מתעוררת השאלה הגר
קבת: מהו הדבר שמבקש המחזה העברי
רי המקורי? היש לו תעודה משלו,
דרך משלו, כלים משלו? מתוך כך
בוקעת ועולה השאלה הנכבדה: —
התנ"ך בחיינו החדשים על כל
הברכה, החסד והתפארת הגנונים בו
ועל הסכנה המיוחדת במינה הצפונה
בכך... ומכאן גם היסוסי התמורה,
שאנו מחטטים במחזה העברי המקורי
לבקש בו גם משמעות פנימית. שתא
מציצה בבירור מתחת לסלאי חיינו...

לפני שנים אחדות, לפני סרוך סל
חמת העצמאות, יצא יעקב צור (ספר
נוכח) בשליחות הקרן הקיימת לב
הון אנשוליות התיישבות חדשה צעיר
דפי הקלקעות שברשות האמרים במר
שבות הארון. הבורה קטנה נחלוותה
עמו באותה נסיעה. ומשום מה העליף
העלוי תכופות בפגישותיהם זכרונות
מאותה נסיעה קצרה. ואפנם היה כל
באותו מסע משום התעוררות. מעיק
בשורה של התחדשות: ראשית, ובה
שלמה, משמר הירדן ויסוד המעלה,
מנהמיה וזכרון יעקב, ולאחר מכן,
לילה על הר כנען, ועם שחר סלאי
מראות החולה וגוני הבשן ולובן
התרמון, סעודה קלה על שפת הכנרת
התכולה, זכרונות ושירים מימי העלייה
השניה והשלישית. הרוח החיה באותה
חבורה קטנה היה יצחק שנהר, זכרון
לברכה, שליכב, בימים ידברו...

א. ח. אלהננה

בבית-סדרש קטן במרוסקורוב
העיר ישבו לב והלמידה. לילה-
לילה ישבו השנים צמודים ושנו בדף
גמרא לאור העשיות. משהבתין הרב
בחוש, כי נתייגעה רגזו של הנער,
היה מניח ידו על הדף כאומר: "את
נחתא"... גבו הכסוף של הישיש היה
בשען אל הכוחל, עיניו המעוללות
נעצמו לסריקים, זקנו הלבין בצללים
שריצו מסביב. אותה שעה ריחף בער
למות ההויה ושפתיו נעות ומדיבבות
בניגון חסידי חרושי על שיי עולמות
הרמוזים במדרש ובאגדה, שהרי
אמרו חז"ל: רצונך להכיר את מי
שאמר והיה העולם, לפוד אגדה, אותה
שעה, היה הנער כולא נשיטתו, כולו
קשב ודווח דברי שיר ופיוט, שהת
רוננו בלבו ברגעי הברידות של חצות,
אחר חצות ולעתים בסרם שהר...
עליית-שמה זו בשחר-חיים נתנה
לנו את יצחק שנהר הפייטן.

משעלה יצחק שנהר לארץ עם
התנועה החלוצית נתנסה בכל עבודה
קשה, בספלות בנמל יפו, בבניין במו
שבות יהודה ובעמק, במיקוח על פסי
הרכבת — יהודי יהיד על סף המדבר
— בשמירה, ב"הגנה", נפשו לא ידעה
שבעה למראה גוף הארץ. הוא התהלך
בה לאורכה ולרוחבה בשכרון וערגה.
הוא התחנך בבית-ספר רוטי, ברא
שית דרכו ניסה לכתוב סיפורים
ברוסית, אימה גדולה נפלה עלי.
חשבתו שהנה, כאן, מקור של סכנה
עצומה. הכלים כה עשירים, השדה
נרחב כל כך, הרומאות כה קוסמות
ומלבבות, עד שאמרתי בלבי, כי עניין
זה של דוילשוניות, עבריות-רוסית,
בגדר אשליה הוא וסכנה גדולה צפויה
טמנו ומאז משכתי ידי מכל לעז
ולא יספתי כחוב אלא עברית בלבד...

ערב אחד נערכה מסיבת סופרים
לכבוד יצחק שנהר במלאות לו חמשים
שנה, עמד אחד המברכים ועורר:
"יעודו של סופר ליצור האם חייב
הסופר להיות נאמן לדורו או... וב"
טים הספיק לסיים משפטו ענו אחדים
מוזמסוכים: "יעודו של הסופר להיות
נאמן לעצמו"...

כעבור זמן שוחחתי בנושא זה עם
יצחק שנהר, והוא אמר: "אחד מסי
מניו המובהקים של דורנו הוא, מעל
אידיאולוגיות" — אם אפשר לומר
כך — או, נכון יותר: הסתירה בין
צדיאולוגיה ובין האינטלקט, דורנו
הוא דור דאמוני, דור שסוע ומסוצל.
הינסה הסופר לכפות עליו דברים
שאינם חופפים אותו? יכול הוא
לדגול ברעיון מסויים כחלק מפרצו
הרוחני של הדור — רעיון העשוי
לשמש נקודת-אחיה, סמוכה-כסהון —
אך דמות דיוקנו של הדור על קרעיר
נחמיו אין כאן, והיה שנהר מפליג
בדברים על פרצופי דורות שעברו, על
הרביזיה ביחסנו לדור ההשפלה והער
רכתו, ביחסנו ליסר-הבינים בכלל ול-
ימי הביניים של ישראל בפרט, ועל
בעיות הספרות והאמנות הצעות בכל
זור וזור, ובהמשך דבריו הוסיף
ואמר: "חייב הסופר להראות בעליל
את הסטרוקטורה האמיתית של חויות
הארס בוררנו, ולא רק כך וכך תופ
עות או אידיאולוגיות שונות, אילולא
דמיסהפינא הייתי אומר, כי הפילוי-
סופיה בימינו קיפחה הרבה מן הבטחון
שבטחה בעצמה בנסותה להעלות
לפנינו את משמעות החיים; והרי היא
מבקשת להעזר במידה רבה בספרות
ובאמנות. הפילוסופיה נעשתה, כמדור
מני, במידה רבה צד שואל ולא
צד משיב ושאלותיה שוב אינן
שאלות חזרות אחר האמת, אלא
אחר האדם, ולא דווקא מבחינה
פסיכולוגית גרידא, היינו, השאלה
היא: מהו האדם, ולא מה נוהג יש
בידו..."

שנהר חי את חיי ההויה, היה
מאוהב בהויה, ודוקא משום כך הס
תברו יפה דבריו: "אתה שואלני היכן
אני עומד, ואילו אותי מעסיקה
השאלה, היכן אעמוד, מה אכתוב